

● หน้าต้นพระพิไชยสงครามพิจารณาดูให้ละเอียดเถิดท่าน ๕๖ เอ๋ยฯ ๕๕

● สิทธิการิยะ ^๑	จะบอกไว้แก่คนทั้งหลาย	เป็นผู้ชายจักอาสา	สู้ศึกสงครามมา
รู้ตำราจักมีไชย	เป็นข้าแก่ราชการ	ถึงมิหาญก็จำไป	เรียนรูสิ่งนี้ไว้
การใดแล้วยาตรา	จงแจ้งในฤกษ์ยาม	ปฏิบัติตามตำรา	หลาวเหล็กผีหลวงมา ^๒
ทั้งนาค ^๓ ราหูจร ^๔	ที่แมวที่หนู ^๕ มี	วันยัยีและนาค ^๖	พิจารณาให้แน่นอน
ผ่นจงได้ที่มีศรี	ชั้นฉาย ^๗ กาละโท ^๘	ให้แจ้งใจจงดี	กาละโทแม่นมากมี
ได้ฤกษ์ดีอย่าเข็ดขาม	ยาตราเข้าสู่ศึก	พิจารณาให้จงงาม	เบี่ยงบ้ายให้ต้องตาม
หัวนาคนั้นให้เราอยู่	หลาวเหล็กและผีหลวง	อำมฤคตี ^๙ อย่าผันหน้าสู้	ที่แมวและที่หนู
ดูจงดีที่มีไชย	ในวันซึ่งยัยี	จะปล้ำตีพันนใด	
เล่นเบี้ยและชนไก่	เข้าชิงไชยและยาตรา	ให้เราเดิมก่อน ^{๑๐} พลัน	นาค ^{๑๑} นั้นอย่าโคลคลา
ทำตามซึ่งกล่าวมา	เป็นสวัสดิจะมีไชย	ว่าไว้ทุกสิ่งสรรพ	มิให้กลับเกลื่อนคำไป
เป็นเรื่องพอจำได้	ในวันใดพิจารณาดูฯ	รุ่งขึ้นวันอาทิตย์	หัวนาคสถิต
อุดรผันสู่	หางพญานาค	อากาศไปอยู่	เทพยดาคลาสู่
ไปอยู่อีสาน	บริถิว ^{๑๒} เรื่องฤทธิ	หฤดีสถิต	ผีหลวงบันดาล
ปัจฉิม ^{๑๓} หลวงทิศ	หลาวเหล็กคือกาล ^{๑๔}	พ่ายพบมีนาค	บุรพาทศนั้น
วิพาทราตรงกัน	ปัจฉิมที่หนู	อุดรขุพิษ	ทักษิณครุขอยู่
อีสานเสื่อสู่	หฤดีกวางทราย	อากาศข้างมี	พ่ายพราสีห์
อาทิตย์จงหมาย	ณรงค์ยงยर्थ	ยาตราค้าขาย	เดิมก่อนมิได้

^๑ สิทธิการิยะ เป็นคำขึ้นต้นในตำราเวทย์มนตร์คาถา, บทสวดมนต์อันศักดิ์สิทธิ์หรือตำราคัมภีร์พระเวทย์ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์

^๒ หลาวเหล็กผีหลวง หมายถึง ทิศที่ต้องห้ามสำหรับการทำการทั้งปวงโดยอยู่ประจำแต่ละวัน

^๓ นาค หมายถึง ทิศการหันหัวหางของพญานาคในแต่ละวัน

^๔ ราหูจร หมายถึง การโคจรของดาวราหูสู่ทิศต่าง ๆ ตามยามทั้ง ๘

^๕ ที่แมวที่หนู เป็นตัวแทนตำราสัตว์ประจำทิศทั้ง ๘

^๖ วันยัยีและนาค หมายถึง วันที่กำหนดให้มีการกระทำเริ่มต้นก่อนและรุ่งโร้อาศึกศัตรู

^๗ ชั้นฉาย หมายถึง ชื่อฤกษ์ยามที่ใช้การวัดเงากันฝ่าเท้า

^๘ กาละโท หมายถึง ทิศต้องห้ามสำหรับการใดตามยามทั้ง ๘ ของแต่ละวัน

^๙ อำมฤคตี ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า หมายถึงดาวมฤตยู

^{๑๐} เดิมก่อน หมายถึง ประเดิมก่อน

^{๑๑} บริถิว คติความเชื่อของชาวดัตช์ เชื่อว่า เป็นเทวดารักษาใต้พื้นดินเช่นเดียวกับพญานาค แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าบริถิวในพระพิไชยสงครามฉบับนี้หมายถึงดาวมฤตยู

^{๑๒} ปัจฉิม หมายถึง ทิศปัจฉิม

^{๑๓} กาล หมายถึง พระกาล

เป็นวันนาคร	ยามครุ ^๑ ๖ ชั้นบวร	นาคพญามังกร	ชนะแก่ครุทปีกีชี๑
สุริชะ ^๒ ยามเช้า ๑๐ ชั้นนาที ๓	รบศึกตามตี	จับได้เฉลย ๔ คน	สุริชะยาตราเสียตน
ได้ทุกซัร้อรณ	จะเสียเงินทองมากมี	ศุกระ ^๓ ใน ๘ ชั้นฉาย	ไปบูรพาได้
เข้าศึกจะได้เข้าของ	รบศึกยามศุกร้อย่าปอง	พวกเราทั้งผอง	จะต้องป็นอย่าทง
พุทธ ^๔ ๖ ชั้นจำนง	ไปทักษณตรง	จะได้ลาภง่ายตาย	รบศึกเราอย่าพึงหมาย
จะถอยกำลังกาย	ยามนี้มีดีอย่าปอง	จันทะ ^๕ ราหูอุดร	ทั้บพระจันทร์ ^๖
อย่าได้ยาตรากาละไท	รบศึกจะถอยกำลังไชย	อย่าพึงรบไป	กาละไทอคเนย์มีดี
ครันได้ยามเสาร์ ^๗	เสาร์ทั้บเสาร์ ^๘ มี	ยามนี้มีดีอย่าคลา	คั้ตรูปองร้ายริชยา ๘ ๗
จกเสียอาตมา	อย่าได้ยาตราแห่งใด	ณรงค์ยงยุทธมีไชย	เราได้กาละไท
ไปได้ผู้ดีสองนาย๑	ยามครุ ๕, ๖ ชั้นฉาย	ยาตราลาภได้	อุดรทิศนั้นว่าดี
รบกันแรงเกรงราวี	เราต้องอัคนี	ยามนี้มีดีดังก่อน๑	ยามภุมมะ ^๙ กาละไทจงผ่อน
อังคารรานรอน	ลงบนอังกัรอีสาน ^{๑๐}	ยาตรารบศึกเสียการ	ทุกสิ่งอันตรายาน
ต้องอัปกาลกาละไท๑	ระวี ^{๑๑} ยามค้ำอย่าไป	เสียของต้องภัย	อันตรายจะเบียนปีทา๑
รบศึกตะวันตกลงมา	รบรุกบุกผา	จับได้เฉลย ๔ คนสัจจิง	ระวีค้ำแล้วหน้าก้า
ให้แฉะขวาจำ	จะพันซึ่งภัยอันตรายราวี	มิแก่นอนหลับ ^{๑๒} ก็ดี	หน้าก้า ^{๑๓} จำมี
แฉะช้ายให้เกรงนักหนา	ยามนี้หนุมานอาสา	ลักหินฝนมา	

^๑ ยามครุ เป็นชื่อยามแทนดาวพฤหัสบดี ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๒ ยามสุริชะ เป็นชื่อแทนดาวอาทิตย์ ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๓ ยามศุกร เป็นชื่อยามแทนดาวศุกร ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๔ ยามพุทธ เป็นชื่อยามแทนดาวพุทธ ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๕ ยามจันทะ เป็นชื่อยามแทนดาวจันทร์ ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๖ จันทะราหูอุดร หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้าสู่ทิศอุดรในยามจันทะ เรียกว่า ดาวราหูทั้บดวงจันทร์ในทิศอุดรซึ่งห้ามยาตราและทำการใดๆในทิศอุดร

^๗ ยามเสาร์ เป็นชื่อยามแทนดาวเสาร์ ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^๘ เสาร์ทั้บเสาร์ หมายถึง ดาวเสาร์โคจรเข้าสู่ยามเสาร์ เรียกว่า เสาร์ทั้บเสาร์ เป็นยามต้องห้ามสำหรับการยาตรากองทัพ

^๙ ยามภุมมะ เป็นชื่อยามแทนดาวอังคารในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางวัน

^{๑๐} อังคารรานรอน ลงบนอังกัรอีสาน หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้าสู่ทิศอีสานในยามภุมมะ เรียกว่า อังคารทั้บอังคารในทิศอีสาน เป็นทิศต้องห้ามสำหรับการสงคราม

^{๑๑} ยามระวี เป็นชื่อยามแทนดวงอาทิตย์ในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางคืน

^{๑๒} มิแก่นอนหลับ เป็นชื่อเรียกช่วงเวลาตามประสพการณ์ของชาวบ้าน หมายถึง นอนหลับได้ไม่นานอยู่ในช่วงเวล ๒๑.๐๑-๒๒.๓๐ น.

^{๑๓} หน้าก้า เป็นชื่อ การนับยามสามตาอย่างหนึ่ง เรียกว่า ยามก้าสไปลอด

ที่แท่นพญาสุรี เซียงเที่ยงคืน ^๑ ไก่ขัน เศียรนาคา ^๒ ผัน องค์เทพยดา ผีหลวงพเนจร ปัจฉิมข้างอยู่ พายัพสุบรรณ รบศึกปล้ำตี ให้พิจารณา เสือแพ้	กำราบจับเศียรยักษ์ ปลอดภัยทุกอัน อยู่ปัจฉิมมา อยู่พายัพเพ หลาวเหล็กบุรพา อูตรกวางสู่ อีสานหนูนั่น ไปการยาดรา ข้างหน้าสืบไป	มณโฑเทวี ในเพลานั้นยามตี ^๓ หางนาคนั้นไป อำมฤตถิอุตร แวะช้ายหนบุรพ์ ทักษิณเสื่อครัน หรีดีวิพา ^๔ เราเดินเดิมก่อน ตะวันเมื่อแก่ไถ ^๕	ทั้งสองก็ผูกเข้ากัน รุ่งขึ้นวันจันทร์ อีสานทิดา หรีดีราญรอน มีราชสีห์อยู่ควน อาคเนย์นาคี จันทร์เป็นยายี ตามคำพฤตมา ห้าชั้นโดยใน
แก่กวางบัดสี รบศึกการเล่นพนัน ๕ ~ ๗ ชั้นหรีดี อูตรทิดนั้นโดยตรง กุมมะว่า ๕ ~ อาทิตย์เมื่อใช้จ้งผอน มีไชยชาญชน	แต่เช้าแดดอุ่นว่าตี ^๖ เราได้ฤกษ์ประจำ กาละโทมากมือยาไป ๕ ~ ชิงไชยในณรงค์ เป็นยามร้าย ยาดรางดก่อน เราได้กาละโทฤทธา	อินเทายามนี้ จับได้ชลยมมากมี ^๗ ยามครุ ๕, ๖ ชั้นบ่คลา อย่างเพ็งลวงหลง ยาดราจกตตาย เข้าของจะสุญหาย ศุกระ ๓ ชั้น	มีไชยได้ลากทุกอัน ยามเสาร์เสาร์ทับเสาร์ ลากได้นานา มิได้ปองหมาย รบศึกมิติงดก่อน รบศึกไตชลย ๔ คน กาละไทยตมา ๕ ~
อีสานทิดา ทั้งเราจะแพ้บัดสี ๙ ชั้นว่ายาดราไป ยาดราลับเอย	อังคารทับศุกรีอย่าไป พุระกาละโทมากมี ลากไตหาได้ ได้แล้วจะสุญหาย	รบศึกสลดจนใจ ราหูทิดนี้ ชิงไชยชานะได้ชลย ^๘ ๕ ~ สงครามครั้งนี้อาดูร	เสียเดโชไชย ราหูพุระ ^๙ ทับใน ยามจันทร์ ๑๖ ชั้นเฉลย เราอย่าปองบุญ

^๑ เซียงเที่ยงคืน หมายถึง ช่วงเวลาใกล้เที่ยงคืน

^๒ เศียรนาคา หมายถึง การหันหัวขอพญานาคตามทิศในแต่ละวัน เชื่อกันว่าการยาดรากรงทัพ หรือกระทำการใด ๆ นั้นจะต้องดูทิศหัวหางพญานาคหากเดินทวนเกล็ดพญานาคต้องได้รับความพ่ายแพ้ในการสงคราม

^๓ ตะวันเมื่อแก่ไถ เป็นชื่อเรียกช่วงเวลาตามประสพการณ์การทำนาของชาวบ้าน เวลาช่วงดังกล่าวชาวบ้านจะหยุดไถนาเพื่อปล่อยให้วัวควายกินหญ้า ประมาณ ๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.

^๔ แต่เช้าแดดอุ่นว่าตี เป็นชื่อเรียกช่วงเวลายามแรกของแต่ละวัน ประมาณ ๖.๐๑ - ๗.๓๐ น.

^๕ อินเทา ใช้เรียกชื่อยามจันเทา ซึ่งในตำราพิไชยสงครามฉบับรัชกาลที่ ๑ ก็ใช้เรียกยามจันทเทว่าอินเทาเช่นกัน

^๖ อังคารทับศุกรี หมายถึง ดาวอังคารโคจรทับพระศุกรี ในยามศุกระซึ่งเป็นยามแทนดาวศุกรี และ ๖ ชั้น ลักษณะดังกล่าวจึงเรียกว่าดาวอังคารทับดาวศุกรี เป็นยามร้ายเพราะดาวทั้งสองเป็นดาวต่างประเภทกัน ดาวอังคารเป็นดาวบาปพระเคราะห์ ส่วนดาวศุกรีเป็นดาวศุภเคราะห์

^๗ ราหูพุระ หมายถึง ดาวราหูโคจรทับดาวพุระ ในยามพุระซึ่งเป็นยามแทนดาวพุระ เป็นยามดีเพราะดาวราหูกับดาวพุระเป็นดาวคู่ที่ต้องชะตากัน ดาวราหูมีสัญลักษณ์เลข ๘ ดาวพุระมีสัญลักษณ์เลข ๔ เลขสัญลักษณ์ของดาวพุระ รวมเท่ากับเลขสัญลักษณ์ดาวราหู

เป็นวันข้างดก่อนฯ	ตะศิ ^๑ ชิตคำบวร	ปลอดแล้วให้จร	ไปแห่งใด ๆ
ยามตีมิแก่นอนหลับนั้นมี	เวะช้ายมิติ	ว่าต้องหน้ากำ	เซียงเที่ยงคืนอย่าทำ
ให้เกรงขวามือมิติ	เที่ยงคืนยามร้ายอัปรี	กาละโทมากมี	ขวามือให้เกรงนักหนา
ยามนี้เมื่อพระรามา	พบด้วยโจรป่า	ชื่อว่าขุนเพชรกาล	ทำร้ายพระรามสิ้นปราณ
ชิงเอานางคราญ	ได้นางมาราพาไป	เมื่อเที่ยงทรมปลอดรอดภัย	เวสสุวรรณน้อย
มาชูประองค์ขึ้นมา	เที่ยงคืนเท่ารุ่งสุริยา	ปลอดนักรปลอดหนา	เที่ยงแท้ในยามนี้ดีฯ
รุ่งขึ้นวันอังคาร	เศียรนาคบันดาล	อยู่บุรพทิศใน	ทางนหนรตี
เทพยดาเสด็จไป	อยู่หนอาคไนย	อำมฤคถิยู ^๒	อีสานทิศนั้น
ผีหลวงผ่อนผัน	อุตรมาสู่	หลาวเหล็กอีสาน	บุรพนาคาอยู่
ปัจฉิมครุที่อยู่	อุตรที่หนู	ทักษินแมาสู่	อีสานราชสีห์
อาคเนย์พยัคฆ์	พ่ายพกวามมี	ตามทิศนั้นไป	อังคารวันนี้เป็นวันยาย
ยาดราแห่งใด	พนนรบศึก	เดิมก่อนมีไชย	ยาดราแห่งใด
เราได้กำลัง	กายแก่ ๔ ชั้นฉายยัง	สาร ^๓ มีกำลัง	
ราชสีห์หนีไพร	ยามกุมมะ ๒ ชั้นเข้าไป	ลามมีจะร้อนใจ	แดดอุ่นยามร้าย มิติ
ยามกุมมะเมื่อเข้ายาย	เวทนาสามาน	รบศึกเริ่มแรกยามอังคาร	ชนะแก่การ
เราได้เฉลยเต็มใจ	ยามสุริชะงายแล้วกาละโท	ราหูฤทธิไกร	ตกทับอาทิตย์ทักษิน ^๔
ยาดราใด ๆ โดยถวิล	จักต้องไพรินทร์	เสียทรัพย์ยับย้อยอย่าไป	ยามศุกระ ๔ ชั้นจะต้องภัย
ไปแห่งใด ๆ	เราไซรัมรณา	ออกศึกยามนี้อย่าว่า	ห้ามนักรห้ามหนา
กาละโทต้องเรามิติ	ยามตะศิกายคำ	มิติ กาละโทมากมี	หรตีอังคารทับจันทร์ ^๕
ยาดราทำการทุกอัน	จะมรณาสัน	ทุกอันห้ามไว้โดยใน	รบศึกข้างเรามีไชย
เราได้กาละโท	รบไปเราได้ฤทธิ		
ยามเสาร์ตะวันบ้ายควาย ^๖ ไม่ตี	กาละโทอุตรมี	เสาร์ทับเสาร์ในสามยาม	ยาดราราคาญ
อย่าแรกทำการ	สิ่งใดไม่ตี	ยามเสาร์รบศึกในที่	เราอย่าถอยหนี
ให้เร่งรบรุกบุกบันฯ	ยามครุเมื่อได้ ๗ ชั้น	ไปอุตรนั้น	ลามมาตั้งใจ

^๑ ตะศิ เป็นชื่อยามแทนดวงจันทร์ในยามอัฐริกาลช่วงเวลากลางคืน

^๒ อำมฤคถิยู หมายถึง ดาวมฤตยู

^๓ สาร หมายถึง ช้าง

^๔ ราหูฤทธิไกร ตกทับอาทิตย์ทักษิน หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้ามาในยามสุริยะทางทิศทักษิน เป็นทิศต้องห้ามสำหรับการทำสงคราม จะทำให้เสียทรัพย์สิน

^๕ อังคารทับจันทร์ หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้ามาในยามตะศิ (ยามจันทร์) ทางทิศหรี จะทำให้เสียชีวิต

^๖ เสาร์ตะวันบ้ายควาย หมายถึง ยามเสาร์ของวันอังคารอยู่ในช่วงที่ชาวบ้าน เรียกว่า ยามตะวันบ้ายควาย ประมาณเวลา ๑๔.๓๐-๑๕.๐๐ น.

๓๐,๑๖ ชั้น ^๑ ไป ยามรายนักหนา เร่งระวังอย่างนาน เมื่อเสลียงได้ยามนั้นนี้ เส็ยองค์สีดา	ลากได้จะร้อนใจ ให้เกรงจงดี ถึงเด็กนอนหลับ ^๔ ะ ~ หน้ากำมิตี พราหมณ์ลวงลักไป	ในเพลาค่ายาตราฯ ภุมโม ^๒ เมื่อค้ำหน้ากำ ปลอดการกาละไท่บพาน ให้เกรงข้างซ้ายแวะขวา เที่ยงคืนครีกโครมโถมไป	ยามครุภุมมะ ^๒ อย่ารบพันมา มิตีให้จำ เที่ยงแท้ในยามนี้ ^๓ ฯ เมื่อพระรามติดตามมฤคา
สองยามนี้ไซร์ เท่ารุ่งสุริยาฯ ทางคลาพายัพ หนนาคในทิศ ที่ผีหลวงจร ราสีห์ผันผยของ หนบูรพ์ท่านว่า รบศึกปล้ำตี เมื่อสาย ๑๒ ชั้นนาที	ไปได้สีดาคืนมา รุ่งขึ้นวันพุธ องค์เทพยดา ผีหลวงเนรมิต บูรพ์มฤคาผ่อน อุดรโดยตรา อาคเนย์แผนจร ให้เขาเดิมก่อน ฝูงหมามากมี ะ ~	เที่ยงคืนกาละไท่ เศียรนาคบริสุทธ์ อยู่ปัจฉิมมา ไปอยู่อุดร ทิศนี้มีคลา ทักษิณคชชี พายัพที่หนูฯ ยาตราไคผ่อน	ปลอดแล้วไกลภัย หฤทิตศา อำมฤคถิว ^๕ จร หลาวเหล็กอยู่ด้วย ปัจฉิมเสื่อโคร่ง อีสานนาคา วันพุธจรงรู้เป็นวันนาคร เดิมหลังจงดี
ก็แพ้แก่แพะบัดใจ ณรงค์เราได้ฤกษ์ดี โคลคลา ๙ ชั้นนั้นมิ กาละไทยอยู่ปัจฉิมมา ไปรบเราได้ฤทธิ อีสานมาใน ไปหนอุดรลามมี ยามภุมมะ ๕ ชั้นนั้นร้าย	ยามพุธะเดินไป ในยามพุธะนี้ ไปปัจฉิมมา กำลังข้างเรามีไชยาฯ ยามนี้อ่าได้ยาตรา คัตรถอยหนี อังคารทับครุ ^๖ ในยามกาล ยามภุมมะราหูทับ ^๗ มี	พบท่านผู้ใหญ่ ไพร่แพ้อุทธา ยาตราจะได้ลามดี ยามเสาร์เมื่อตะวันแก่ไถ อันตรายบีทา เราได้เต็มใจ ยาตราคัตรูพากพาล ทักษิณมิตี	ไปยามทั้งนี้ลามมี ยามจันทร์ ๘ ชั้น สู้ศึกเราได้ฤทธิ ะ ~ เสาร์ทับเสาร์ ^๖ ใน จะเจ็บป่วยไซ่ไม่ตี ยามครุเที่ยงแล้วกาละไท่ ๒ ชั้นอาการ ยาตรายามนี้เปล่าตาย

^๑ ๓๐, ๑๖ ชั้น เป็นยามสุดท้ายของยามอัฐกาลในแต่ละวัน แต่การวัดยามชั้นฉายตอนเย็นใกล้ค่ำจะเรียงลำดับจำนวนชั้นน้อยไปสู่จำนวนชั้นมาก

^๒ ยามครุภุมมะ หมายถึง ยามครุและยามภุมมะ ๒ ยาม

^๓ ภุมโม เป็นชื่อยามแทนดาวอังคารในยามอัฐกาลช่วงเวลากลางคืน

^๔ เด็กนอนหลับ เป็นชื่อยามที่ชาวบ้านเรียกกันอยู่ในช่วงเวลาประมาณ ๑๙.๓๑-๒๑.๐๐ น.

^๕ อำมฤคถิว, อำมฤคถิวยู, บริถิว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นชื่อเดียวกันที่ใช้เรียกดาวมฤตยู

^๖ เสาร์ทับเสาร์ หมายถึง ดาวโคจรเข้ามาในยามเสาร์ทางทิศประจิม ผู้วิจัยสันนิษฐานการเข้าโคจรของดาวเสาร์อยู่ในช่วงเวลา ๗ ชั้นฉายอยู่ในช่วงเวลา ๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.

^๗ อังคารทับครุ หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้าสู่ยามครุ (ชื่อยามแทนดาวพฤหัสบดี) ทางทิศประจิมเป็นยามและทิศที่ต้องห้ามในการยาตรากองทัพ

^๘ ยามภุมมะราหูทับ หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้าสู่ยามภุมมะทางทิศทักษิณเป็นการยาตราที่ไม่มีผลประโยชน์อันใดเลย

ออกศึกงดไว้	ข้างเรานี่ต้องกาละไท	ยามสุริชะ ๖ ชั้นเร่งไป	ว่าได้ลากไว
สัตว์สองเท้าสี่เท้าด้วยกัน	รบศึกไปตีมีไชยยามนั้น	ออกตีประจัน	สามหัวเขลยได้มาฯ
ยามศุกระ ๗ ชั้นยาดรา	ไปหนบูรพา	ได้ลากจะพบเผ่าพันธุ์	ชิงไชยยามศุกรันั้น
บิได้ตีประจัน	ทั้งนั้นก็แพพ่ายหนีฯ	ยามปุระ๑๒ ชั้นตี	ไปไหนลากตี
แล้วอยู่บัดเดียวหายสูญ	ออกศึกตะวันตกเข้าไป	ข้างเราเสียไชย	กำลังจะมีศัตรู ^๑
พุโร ^๒ ชิดค้ำปลอดภัย	เด็กนอนหลับสู่	หน้ากำจำแวะซ้ายไป	ยามนี้ต้องทั้งกาละไท
ระวังระไว	ไปเพลานั้นมิตี	เซลียงยามร้ายราวี	ข้างขวามิตี
แวะซ้ายจึงได้พันภัย	ยามนี้พระลต่อไก่อ		

อยู่ด้วยอรทัย	พระเพื่อนพระแพงเทวี	พระลอคิดถึงชนนี	หนีจากเทวี
ภูมิต้องคุณสมิงพราย ^๓	เที่ยงคืนปลอดภัยแล้วโดยหมาย	รับนางอรทัยมา	ไว้ในเมืองพารา
พระลอได้คืนพารา	เสวยสุขรมยา	ด้วยนางเพื่อนแพงเทวีฯ	รุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี
เศียรพญานาคี	อยู่หนอีสาน	ทางนั้นผันไป	อาคเนย์บันาน
เทพยดาภูบาล	อยู่หนบูรพา	อำมฤคถิวไป	อุดรด้วยไว
ผีหลวงลินลา	ทักษิณทิตา	บูรพามฤคี	ปัจฉิมพยัคฆ์ร้าย
อุดรนั้นได้	คชชาติตล์	ทักษิณสิงหราช	อาคเนย์หนูมี
พ่ายแพ้วเมวพี	อีสานครุฑธา	หรดีนันงู	พระพฤษจรรู้
สู้ศึกยาดรา	เป็นวันนาคร	ให้เขาเติมก่อน	

คำขายนานา	เมื่อเช้า ๑๑ ชั้นบวร	พระพฤษสพเนจร	ไล่พระราหูไปฯ
ยามครุเมื่อเช้าเดินไป	อุดรโดยใน	จะได้ของแดง ^๔ อันดี	ออกศึกสันทตฤทธิ
ให้เร่งรุกตี	ชนะศัตรูมีไชย	ยามภุมมะ ๗ ชั้นนั้นไป	ลากได้แหวนใส่
ของรักจักหายเล่ามิตี	ออกสรรพยุทธิ์	ไม่ได้จะเสียที	ได้กำลังเขาคี
ข้างเราพยัต ^๕ จักตายฯ	สุริชะยามแก่ไถยามร้าย	ยาดรามิได้	กาละไทตกทิศบูรพา
อังคารทับอาทิตย ^๖ มา	ออกศึกฤทธา	เราชนะด้วยกาละไท	ศุกระ ๓ ชั้นนั้นไป
ลากได้หายไว	ยามนี้มีตีพอประมาณ	ไปบูรพ์ได้พบพี่น้องในการ	สงครามให้ตามตำราฯ
ยามปุระใช้ ^๗ แล้วยาดรา	ในยามนี้ว่า		

^๑ กำลังจะมีศัตรู หมายถึง ศัตรูมีกำลังมาก

^๒ พุโร เป็นชื่อยามแทนดาวพุธในยามอัฐฤกาลในช่วงเวลากลางคืน

^๓ คุณสมิงพราย หมายถึง ต้องไสยศาสตร์ของปู่เจ้าสมิงพรายในเรื่องพระลอ

^๔ ของแดง หมายถึง ทองคำ

^๕ พยัต ในตำราพิไชยสงครามฉบับรัชกาลที่ ๑ เรียกว่า พยัตติ แปลว่าผู้รู้เจลียวลดามี ๙ ลักษณะ แต่ในตำราพระพิไชยสงครามฉบับนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะหมายถึงฝ่ายเรารู้ทันว่าหากเข้าต่อสู้สงครามจะเสียชีวิต

^๖ อังคารทับอาทิตย หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้ามาสู่ยามสุริชะ (ชื่อยามแทนดวงอาทิตย์) ในทิศบูรพา เวลาประมาณ ๙.๐๐-๑๐.๓๐ น.

^๗ ยามปุระใช้ หมายถึง ยามปุระในเวลาใช้ ประมาณเวลา ๑๒.๐๑-๑๓.๓๐ น.

ไปหนปัจฉิมลาภมี ยามจันทา๔,๕ ชั้นเฉลย ะ ~ จะได้ลาภพลัน จับได้เฉลยหลายคน๗ สู้ศึกจักเสียดฤทธิ อีสานกาละไท ชีโว ^๑ คำสนธยา ยาตราหนใด	แต่ว่าบาดเจ็บมิดี มูลนายสหายเอย ชิงไชยในชั้นนั้นดี ยามเสาร์ ^๒ เสาร์ทับเสาร์บน ห้ามนักดีหลี การใดห้ามไว้ทุกคน หน้ากำฝ่ายขวา	ทุกคนมากมี ยาตรามาได้พบกัน ยามนี้เราได้ฤทธิ ปัจฉิมทุกข์ทน ข้างเรานี้ต้องกาละไท๗ ชิงไชยในตะวันตกบน เร่งเกรงให้แวงซ้ายไป	ชิงไชยชนะได้เฉลย๗ เดินโดยปัจฉิมทิศนั้น ทักษิณโดยมี กาละไทไปร้ายมิดี ยามครุราหูทับ ^๓ ใน ศิริรมมีไชยผู้ไปทุกขา เมื่อเด็กนอนหลับไซ้
ในยามนี้ตันทักหนา ได้เมื่อสัทธนูภูวนัย สัตว์ไปจากกัน ก็ได้พานพบมเหสี รุ่งขึ้นวันศุกร์ ไปปัจฉิมมา หนบูรพ์ไปอยู่ หนปัจฉิมทิศ ปัจฉิมราชสีห์	เซเสียงเที่ยงคืนยาตรา ลงล่องเรือไป วารวันนั้นสงสาร เท่ารุ่งไก่อ้นปลอดภัย บริษัท เคียรนาคาผัน องค์เทพยดาไปทักษิณสู่ หลาวเหล็กผันสู่	กาละไทโคลคลา ถึงห้องชลาสัยพรดกัน ครั้งได้ก่อนไก่อ้นปลอดภัย สององค์นารี อาคเนย์ทิศา อำมฤคตี ^๔ สถิต ปัจฉิมเป็นคู่	ยามนี้ว่าร้ายอย่าไป สำเภาแตกล้มพาดพัน สัทธนูภูบาล พบกันเป็นสุขสำราญ๗ ทางเคลื่อนคลาโคล ผีหลวงเนรมิต บูรพาคชชา
อุตรพยัคฆ์ อีสานวิพา หรดีที่หนู๗ ยาตราค้าขาย ฉายยัง ผูกหนุสฝรั่ง จะได้ตั้งใจปองหมาย ภายหลังจักค่อยมีไชย อย่าได้ยาตรามิดี ภายหลังแพ้วพาล มาทักษิณไซ้	ทักษิณมฤคา วันศุกร์ยายี อย่าได้หยุดอยู่ เข้าลัมแมววิงหนี สงครามยามร้าย พุทธะบาย ^๕ แล้วกาละไท ทำการอันมี ถอยก่อนเราต้องกาละไท๗ ราหูทับจันทร์ ^๖ มิดี	อาคเนย์ครุฑธิราช รบศึกปล้ำตี จงจรก่อนผู้ อย่าได้เดิมหลัง ศุกระเมื่อเชื่อว่าดี สุขทุกนายหัว อีสานทิศใน จะได้ทุกข์แท้รำคาญ จันทาเมื่อตะวันแก่ไกล ยาตรายามร้ายราวี่	พายัพุงคลา เดิมก่อนได้ผล แดดอุ่น ๑๐ ชั้น ไปบูรพ์ทิศนี้ ที่ทุกข์ได้ อังคารทับพุทธ ^๖ ราวี่ อยู่ที่หัวที่สุกราน ราหูตกใน โพยภัยจะมี

^๑ ยามเสาร์ ตามตำราอัฐฤกษ์ เรียกว่า ยามเสาร์ ในที่นี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้เขียนเรียกยามเสาร์เพราะต้องการให้สัมผัสเสียง

^๒ ยามครุราหูทับ หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้ามาสู่ยามครุ (ชื่อยามแทนดาวพฤหัสบดี) ในทิศอีสาน ในเวลาประมาณ ๑๖.๓๑-๑๘.๐๐ น. ตำราพระพิไชยสงครามห้ามเดินทางจะได้รับความทุกข์โดยเฉพาะการสงครามบนภูเขา

^๓ ชีโว เป็นชื่อยามแทนดาวพฤหัสบดียามอัฐฤกษ์ช่วงเวลากลางคืน

^๔ อำมฤคตี มีความหมายเช่นเดียวกับคำ อำมฤคตีว, อำมฤคตีวู, บริตีว คือ ดาวมฤตยู

^๕ พุทธะบาย ยามพุทธะอยู่ในช่วงเวลาประมาณ ๗.๓๐-๙.๐๐ น. ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาสาย ไม่ใช่เวลาบ่าย ผู้วิจัยเห็นว่าผู้เขียนอาจสับสนในการเขียน

^๖ อังคารทับพุทธ หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้าสู่ยามพุทธะทางทิศอีสาน ในเวลาประมาณ ๗.๓๑-๙.๐๐ น. ห้ามยาตรากองทัพและทำการใดๆจะได้รับความทุกข์

ปัจฉิมว่าไม่ให้คลา ยatraห้ามนักตีเหล็ก เร่งถอยเสียก่อน ได้ลากจ๊กพบเผ่าพันธุ์ สงครามเรามีฤทธิ์ ๑๐ ชั้นลากได้ทุกอัน ๕ ~ จับได้เฉลย ๔ คน	ยามเสารีกาละโตตกมา สู้ศึกเสียที ข้างเรานี้ต้องกาละโต สุริชะเมื่อเย็นเดินไป รบรุกบุกตี แก้วแหวนเงินทองของดี รีบรณสงคราม	เสาร์ทับเสารา อินเท ^๒ ยามนี้ถอยก่อน ยามครูเมื่อสองชั้นไป ๕ ~ ได้ลากโต ๆ ไปได้เฉลยครามครัน ^๓ ๆ ชิงไชยไหน	หนพ่ายพว้าร้ายราวี่ รบรุกมิได้ให้ผ่อน ตำบลหนใด ทั้งตัวจ๊กมรณา ศุกระเดินไป ๑๐ ชั้นนี้เราได้ฤทธิ์
ชิงไชย เมื่อเด็กนอนหลับตลอดดี ตกเข้าไปอีสาน ทายมันเกรงทำฤทธิ์ ครั้งได้ยามปลอดเป็นบุญ ลูถึงเมืองบน อยู่ทุกษิณ อ่ามฤทธิเรื่องฤทธิ์	คุโกร ^๔ หน้ากำอย่าไป อันตรายไม่มี เมื่อสายได้ทุกชั่วคาญ อย่าว่าร้ายเป็นกรรมพากพา มโนราห์เนื้ออุ่น จนเท่ารุ่งปลอดใสสว่าง ๆ ทางเคลื่อนคลาโคล	แฉะขวามือไว เซสัยเที่ยงคืนหน้ากำ พราหมณ์เต่าสาธารณ ใส่โทษนักหนา หนีไปไกลลาศเมืองบน รุ่งขึ้นวันเสาร์ ไปพ่ายแพ	มีไชยข้างซ้ายไม่ดี กาละโตตกในยามนี้ มุสาวาซ่า ให้เอาโทราบูชาคุณ ไก่อ้นพบพระสุธน เศียรนาคนงเยาว์ เทพยดาพเนจรอยู่หฺรดี
อาคเนย์ศักดิ์สิทธิ์ บุรพมุสิกกา ทักษิณนาคพัน อีสานที่กวาง ให้เขาเดิมก่อน เมื่อเข้าในยามเสาร์ เรามีฤทธิ์ มีลากแล้วจะพบผู้ใหญ่ ชิงไชยในยามกุมรา ^๖	ผีหลวงจรลีบุรพ ปัจฉิมวิพา อาคเนย์ทิศนั้น หฺรดีเสือป่า ตะวันบ่าย ๙ ชั้นบวร ^๕ ยatraมิตี ข้างเราได้กาละโตตี ๆ ยามกุมมะ ๕, ๖ ชั้นไป	ทิศหลาวเหล็กหฺรดี อุดรสุบรรณ สิงหราชฤทธา เสาร์นี้เป็นวันนาคร เขียดน้อยฤทธิอ่อน โพธิ์จะปองริชยา ยามครู ๘, ๙ ชั้นดี ได้ลากมาไว	อาคเนย์ทิศนี้ด้วยกัน ครุทธิราชปักซี่ พ่ายพีที่ข้าง ยatraเข้าศึก เข้าโล่งพิชนั้นหนี เข้าศึกในยามเสาร์ ไปเหนือดี เข้าศึกจ๊กทำโทษา

^๑ ราหูทับจันทร์ หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้าสู่ยามจันเทในยามอัฐฤกาล ห้ามยatraกองทัพอันตราย

^๒ อินเท ในยามนี้ หมายถึง ยามเสาร์

^๓ ครามครัน หมายถึง มากมาย

^๔ คุโกร เป็นชื่อยามแทนดาวศุกรในยามอัฐฤกาลช่วงเวลากลางคืน

^๕ ตะวันบ่าย ๙ ชั้นบวร ผู้เขียนกล่าวถึง ตะวันบ่ายได้ ๙ ชั้น เป็นการระบุรายละเอียดของยาม เนื่องจากเวลา ๙ ชั้นนั้นมีอยู่สองช่วง คือ อยู่ในยามครู เวลาประมาณ ๗.๓๑-๙.๐๐ น. และยามจันเท เวลาประมาณ ๑๕.๐๑-๑๖.๐๐ น. จึงกำหนดว่าตะวันบ่าย ๙ ชั้น

^๖ ยามกุมรา หมายถึง ยามกุมมาหรือกุมมะ

ข้าศึกจะยกมาคลุกคลี ^๑	สุริชะเที่ยงตรงมดี	กาละโทมากมี	ในลวงทิศนี้ทักษิณ
อังคารทับอาทิตย์ ^๑ โดยถวิล ะ ~	ยาตราโดยอาจัน	ไปหนทักษิณราวี	จักเสียของรักอันดี
โรคายายี	ของมีมาแล้วจะหาย	ชิงไชยในยามนี้ได้	เชลยมากมาย
ผู้ตีมาไว้หลายคน	ศุกระใน ๓ ชั้นต้น	เดินได้ลาภผล	หนบูรพ์ตระการลาภมี
จักได้สัตว์สองเท้าสี่เท้า	มิแก่พ้นไปได้	สงครามครั้งนี้มีไชย ^๒	พุระร้ายกาละโท
ราหูฤทธิกร	ทับพุด ^๒ ลงหนบูรพา	หนบูรพ์ห้ามนักห้ามหนา	เข้าของนานา
แต่ส่วนจะสูญเสียเปล่า ^๓	จันเท ๘, ๙ ชั้นนาศ	ยาตราจะได้แล้ว	อุบัติหายไป
ยามโสโร ^๓ ค้ำลงกาละโท	เสาร์ทับเสาร์ใน		
อุตรทิศนั้นโดยจง	อย่าได้ยาตราไปตรง	ทิศกาละไทลง	เที่ยงแท้จริงมีอันตราย
ไปแห่งหนใดคำชาย	ได้แล้วจักหาย	โทษร้ายจะบังเกิดมี	ยามพุระ, จันเท,
เสาร์ทั้งสามยามนี้มีดี	เราต้องกาละโท	อย่าได้รุกบุกไป	ข้างเขามิไชย
เราไซ้จะถอยกำลัง	ว่าไว้ทั้งหลาย	จงฟังตำราว่ายัง	ชื่อว่าพิไชยสงคราม
ไปณรงค์จงแจ้งทำตาม	กาละโทอย่าขาม	ดูตามฤกษ์ดีมีไชย ^๓	โสโรชิดค้ำนั้นไป
ต้องหน้ากำใน	แวะซ้ายให้เกรงข้างขวา	ยามนี้ร้ายห้ามไว้นักหนา	จะมีภัยข้างหน้ามดีจะตาย
เด็กนอนหลับเซสียงร้าย	ต้องหน้ากำให้ระวัง	ตามยามอย่าคลา	ยามนี้โคตารักษา
พบพระราช	สิทธิ์นุวรรณ		
โฉมตรู	โคตารเดินสู่	อาซาก็จึงฉัดไป	เที่ยงคืนปลอดภัยแล้วบัดใจ
ผลัดผ้ามโนมัย	รักใคร่ปลอดภัยหลับอยู่	ก่อนไก่อยามร้ายจับจู่	จับได้พาสู่
เหาะหันผันจากศาลา	ก่อนไก่อชันอย่าอย่า	ยามร้ายนักหนา	กาละโทก็มาต้องกัน
ยามนี้สิทธิ์นุทรงธรรม	เสียอาชาพลัน	โคตารกุมภัณฑ์พาไป ^๓	ตำราพระพิไชยสงคราม
ให้พิจารณา	ดูให้ละเอียด	เถิดท่านเอย	จบเท่านั้นเล่า

^๑ อังคารทับอาทิตย์ หมายถึง ดาวอังคารโคจรเข้าสู่ยามสุริชะทางทิศทักษิณอยู่ในช่วงเวลาประมาณ ๑๐.๓๑-๑๒.๐๐ น. ห้ามยาตราจะเสียของรักและเจ็บป่วยด้วยโรคภัย

^๒ ราหูฤทธิกร ทับพุด หมายถึง ดาวราหูโคจรเข้าสู่ยามพุระทางทิศบูรพา อยู่ในช่วงเวลาประมาณ ๑๓.๓๑-๑๕.๐๐ น. ห้ามยาตรากองทัพจะเสียเวลาไม่มีประโยชน์อันใด

^๓ ยามโสโร เป็นชื่อยามแทนดาวเสาร์ในยามอัฐฤกษ์กลางเวลากลางคืน